

Цетиње, 23. августа.

Да би поткријепили своје писање противу прилика у Црној Гори познати листови врло радо парадирaju тиме како они нијесу усамљени и како њихово мишљење дијеле и многи други листови, те се размешу како је Црна Гора у штампани усамљена и како ријетко који лист устаје у њену одбрану.

Ми смо и раније имали прилике, да то произвољно тврђење сузбијемо, износећи поједине написе из разних листова, који, стојећи на становишту објективних посматрача, не заводе се ни су чим, но пишу отворено, обарајући се на листове, који се толико заборављају да систематски раде противу Црне Горе, чинећи тиме уједно и незграпну услугу општој српској ствари.

То нам је дало повода, да се, с времена на вријеме, не само осврнемо на објективно писање многих листова, но да, ради боље потврде, цитирамо и поједине ставове, а по кад што да пренесемо и дијеле написе, који су угледали свијета у појединим листовима. Како је и у пошљедње вријеме у неким, на жалост српским, листовима избачено произвољно тврђење, да се ријетко који лист изражава повољно о нашој земљи, то нас је побудило, да из два српска листа пренесемо написе, из којих ће се моћи видјети, да одиста има српских листова који не само што не одобравају бјесомучну хајку противу Црне Горе, да се не само не слажу са њоме, него да је и не одобравају и да се ње гнушају.

О одвратним измишљотинама противу наше земље било је небројно пута ријечи у нашем листу, па сада износимо и мишљење других српских листова, да се и овог пута види како објективни, незаинтересовани, непристрасни и поштени листови српски пишу о одвратностима, које се протуррају противу наше земље у многим, на жалост, српским листовима.

Пуштамо новосадски лист „Браник“, орган либералне странке у Троједници, коме је главни уредник познати српски првак у тим крајевима, Мих. Полит-Десанчић, који се такође буни противу грубог испињања неких листова о продаји Ловћена, као год што пуштамо један дио из низа чланака, којих пише наш земљак, иначе познати Србена Павле Карарадовановић поводом некоректног држања полузваничне биоградске „Самоуправе“.

Пуштамо их без нарочитог коментара, увјерни да они сами доста говоре и да је за паметни српски свијет довољно само то.

То им је најбољи утук на сва произвољна изношења њихова.

Докле тако?!

Истина о продаји Ловћена побунила је и новосадски „Браник“ да на уводном мјесту проговори о тој ствари. Излагање је његово такво, да га треба и наш читалачки свијет проучити, те зато и доносимо у цјелини тај чланак. Он гласи:

У пошљедње вријеме лажи о Црној Гори и њеном владару све гамижу, не само по србождерским, него, на жалост, и по некојим српским листовима. Тако је и новосадска „Застава“ ових дана раструбила гнусну лажу, да је црногорски Књаз Никола продао Аустро-Угарској класично брдо Ловћен за неколико милиона.

Зна се шта је сваком Црногорцу Ловћен: њему је то светиња. А Ловћен је светиња особито Књазу Николи и његовој породици, јер испод Ловћена су Његуши, завичај династије Петровић-Његоши, а тамо на врху Ловћена почивају кости Владике Рада, славног претка те династије и неумрлога pjesника „Горскога Вијенца“.

Вјерујемо, да би господа на бечком Балхаусплацу дали за Ловћен не 20 милиона, него благо небројено. Јер Ловћен је стратегијска тачка од неоцијениве вриједности. Кад би се Аустро-Угарска дохватила Ловћена, она би не само загосподарила цијелом Црном Гором, него би овладава цијелим оним стратегијским земљиштем, на коме су Црногорци у толиким биткама таманили османлијске ордије.

Али може ли нико паметан повјеровати, да би тако велик патриота и Србин, као што је Књаз Никола, могао продати Ловћен сусједној монархији? Књаз Никола из добро схваћеног интереса Црне Горе одржава добре односе са аустро-угарском монархијом и у том свом настојању показао се свагда не само као лојалан сусјед, него и као ванредно вјешт политичар, који тај добар однос према Аустро-Угарској одржава без политичке и привредне штете по Црну Гору. Наш узвишени владар за то и цијени тако ванредно витешког Господара јуначке Црне Горе и одаје му сваком даном приликом такве почасте, какве не указује ниједном другом балканском суверену.

Продаја Ловћена туђину огорчила би у највећој мјери не само сваког Црногорца, него би дубоко ожалостила и српски народ ван граница Црне Горе. То би управо било најцрње издајство према оном суром стијењу, у ком је и за црног времена после Косова увијек бучила зубља српске слободе. Па зар смије когод ма само и помислити, да би Књаз Никола могао учинити такво дјело?! Зар да се такво што може у српској штампани подметати владару, који је у славним походима против силне отоманске царевине проширио Црну Гору и подигао је до толиког угледа у Европи?!

Не, и ова најновија гнусна лажа, протуривана у неким жалосним српским листовима, као што је породични орган човјека „историјског ножа“ доказује само то, да у српском народу увијек има изрода, који су готови да каљају име изрода, који су готови да каљају све

оно, што има заслуге у српском народу.

Као што рекосмо, баш у ово доба, кад је на Србе скочила и хала и врана, налази се ниских изрода српских, да тако грозне лажи шире о Црној Гори. Јер у цијелој причи о продаји Ловћена нема ни тунка истине: све је то гнусна, злонамијена лажа и измишљотина оних, који рушењем угледа Црне Горе и њена заслужна владара хоће да се одворе туђину. То су такви нитови, да радећи тако, друге, поштене Србе, клеветају службом Беч!

Не вјерујем, да би се и у целој Аустро-Угарској нашао когод, ко би смислио пред Књазу Николу измишљати тако махнитим приједлогом, јер тако зна, да би тиме дирнуо у живца витешког Књазу Црне Горе и Брда.

Са Цетиња је, дабогме, одмах најодлучније побјиен тај глас о продаји Ловћена. Држимо, да такову очигледну лажу, коју је сваки поштен Србин на мах прозрио, није ни требало побјијати, јер осим плаћених смутљивца у ту чудовишну вијест нико није повјеровао широм цијелога српског народа. Поганици и клеветници нека и даље кљукају своје биједне пристахе сличним лажима: То не треба да буни Црну Гору и њена владара. Без обзира на српске клевете продајних душа Црна Гора мора ићи својој истакнутој светињи, а то је: **јачање Црне Горе у сваком погледу.**

Српска јавност ван Црне Горе ваља да прати тај рад, шта више, то јој је дужност. Тај се рад може и критиковати, али критика та ваља да буде објективна, да потиче из братске љубави и добре воље, да исправља погрешке, — мора та критика бити *sine ira et studio*. Али, на велику жалост и црну штету, некоји српски листови су ставили себи у задатак, не да објективно критикују појаве у српској Књажевини, која се препорађа, него да о њој изнесе овакве подметнуте лажи, као што је ова с тобожњом продајом Ловћена. То је издајство.

И ту се морамо запитати: Па докле тако?! Докле ће Срби сами понижавати име српско пред туђинцима?! Зар нам није доста мука и патњи, него још и сами ускоравамо своју пропаст?!

Јер нема сумње: Не опамети ли се Србима и не окане ли се своје од Косова зле наваде, нема му спаса. Ту се бадава позивати на јуначку прошлост, кад *намети* нема у садашњини.

Србија и Црна Гора

Поводом писања биоградске „Самоуправе“, органа радикалне странке и полуслужбеног листа, као што смо напоменули, новинар Павле Карарадовановић написао је низ чланака, који су почели излазити у биоградским „Вечерњим Новостима“.

Износечи у првом чланку како односи између Србије и Црне Горе нијесу били у реду и за вријеме Обреновића, он истиче како су ти односи послје 29. маја још више погоршани тако „да су они сада огорчени, непријатељски и са

свим прекинути“, кривећи за то мјеродатне у Биограду.

Прелазећи на излагање због чега се до тога дошло, он у другом чланку вели:

„Као што је познато, после 29. Маја 1903. године односи наше земље према осталим државама били су стварно прекинути: јер су њихови посланици напустили Београд, а своје легације оставили на своје младе. У тим тако немилим односима са страним државама краљ Влада одлучио је да се Њ. В. Краљ Петар круниса за Краља Србије. На како су званични кругови тачно знали да представници оних држава, који су били опозвани из Београда на дугачко „осуство“, неће узимати учешћа у овој нашој народној свечаности — то је природно да би се због тога наша земља наша у великој незгоди. Да би се та неугодност могла са чим другим парализати и тај недостатак нашој народној свечаности чим другим надокнадити, — званични кругови наши морали су о томе размислити. Резултат тога размислања био је тај, да је једнога јутра освануо на београдским Теразијама клуб „Словен Југ“, који је себи ставио у задатак да ради на *зближавању Јужних Словена*. Клуб је покренуо и свој орган „Слов. Југ“, који је одмах још у првим бројевима истицао потребу зближавања Јужних Словена, како би могли што јаче заштитити своје заједничке словенске интересе. Организација Клуба Слов. Југ и покретање листа истога имена саопштено је клубовима словенске омладине. Сем тога неколицина наших омладинаца крећући су се на пут да и лично објасне омладинске клубове Јужних Словена о задатку ново основаног клуба „Словенски Југ“.

Последња организација овога клуба и пута наших омладинаца по југословенским градовима била је та: да се на свечаности крунисања нашега Краља стекло мноштво Срба из ослобођених крајева Српства: на онда Бугара, Хрвата и Чеха. А на челу тих Словена Црногорски Престолонаследник Данило са Престолонаследником Милицом и сјајном и великом свитом, као и италијански бугарског кнеза Фердинанда, генерал Николајев са својом пратицом. На овај начин наша је влада успела да у доплатној мери парализује непријатан утисак што га је чинила одсуство представника осталих држава од крунисаних свечаности.

Ради овога је клуб „Слов. Југ“ и постао, па је са овим успехом требао и да заврши свој рад пошто његова организација није била иначе гемељита. Али они, који су за оно време имали и личне материјалне користи нису обуставили рад клуба и његовог органа после извршених крунисаних свечаности, и ако су знали да је њихова снага и свијесте недовољна да велику идеју Јужних Словена. У осталом извесној господи из овога клуба и уредништва „Слов. Југа“, који су ту ведрили и облачили, није ни било стало до те велике словенске идеје, већ до њиховог личног пара: једин да се помоћу њега шлекују, други да се усаврше у својој струци на страни као државни питомици; трећи да добију лепе чиновничке положаје; четврти да буду диферанси и да воде лепу трговину.

Како је клуб „Слов. Југ“ истакао себи за задатак да пронађе идеју зближења Јужних Словена, то су се извесни непријатељи српски постарали да на некакав начин успу да утичу на рад клуба његовог органа. Благодарени томе, „Слов. Југ“, место да ради на слози и братимљењу Јужних Словена, он је отпочео уносити раздор и заваду између две слободне српске државе — између Србије и Црне Горе. „Словенски Југ“, као орган слов. клуба, одмах после свршених крунисаних свечаности отпочео је бјесомучну кампању противу Црне Горе и њене династије. А с овим једновремено страни листови из Биограда доноси одвратне клевете противу престолонаследника Данила. Ти напади „Слов. Југа“ били су сваки безобзирнији и у њима се тако далеко отишло, да су Црну Гору, кнеза Николу и све чланове његова дома обасипали грдњама и клеветама; као да то није српска држава и да кнез Никола није њен владалац.

Овако несрпско држање „Словенског Југа“ према братској нам Црној Гори и њеној заслужној династији, дало је повода великоме српском научнику Д-р Јовану Цвијићу — на молбу да се прими да буде председник клуба „Словенског Југа“ — да изјави: *да ће се тога посла прихвати, али само под условима да се у „Словенском Југу“ не најада на Црну Гору и њеног владарца, као што је то до тад рађено.* Овај услов господина Д-р Јована Цвијића је примљен и дотадањи уредник „Словенског Југа“ дао је изјаву: да за дотадање писане „Словенског Југа“ противу Црне Горе и њене династије пријема на себе сву одговорност. А да се у будуће не би тако писало, поверено је другоме човеку, да о Србији и Црној Гори и приликама у њој, пише објективно, као што и додикује листу, који пронагира идеју слоге међу Јужним Словенима. Но наскоро се документовало да је ова промена била само формална, јер стварно је и даље у „Словенском Југу“ писано и безобзирно нападана Црна Гора и њена династија. А то је значило да је онај који је инаугурисао овакву политику „Словенског Југа“ према Црној Гори и њеном кнезу, толико био свемоћан да није уступку ни према родољубивим захтевом великога српскога научника, Д-р Јована Цвијића, који својим радом чини част српском имену у свима научним круговима целог света.

Видећи све то, г. Цвијић није могао допустити да се под његовим председништвом и именом, ради један несрпски посао, да се клевета и грди Ц. Гора и њен владалачки дом и тиме уноси раздор између две српске државе, које по себи и раду треба да чине једну целину. Зато је и дао оставку на председништво у клубу „Слов. Југ“.

По одласку г. Цвијића, они који су у „Слов. Југу“ ведрили и обљачили нису остали само на грдњама и клеветама, са којима су, као што рекох, обасипали Ц. Гору и оно што је свакоме доброме и поштењеном Црногорцу свето и узвишено, по су отишли и корак даље. Али о томе у наредном чланку.

Млада Турска и војска

Голи наша провео је у турској војсци као реорганизатор знатно време и био је у могућности да се упозна с њоме, те је и написао овај чланак:

Свако ће се изненадити како је војска играла главну улогу у великим догађајима на Истоку који год познаје њену вјерност и њену послушност према Падишаху. Па опет је то разумљиво. У томе покрету нема ничег антидинастичног, антимонархистичног. Од ње су те тендеције далеко. Султан може са свим рачунати на своју војску и у колико јој буде повјерења указивао, у толико ће се боље ствари развијати.

У пошљедње вријеме положај турског царства био је озбиљан и тежак, те је све истинске патриоте мучило осјећање да се мора нешто озбиљно предузети да би се отаџбина спасла. Изгледало им је да је на прагу да изгубе Македонију, да ће изгубити своју власт у Европи, да предстоји општи метеж. Састањак владара у Ревалу појачао је те, истина претје-

ране, али оправдане бриге. Очекивала се оружана интервенција са стране.

У Турској не постоје политичке странке које би могле да предузму што корисно. Војска је једино снажно тијело која би могла да учини тај корак. У њој је сва модерна интелигенција. Она је једино у стању снасти и помоћи. Оваквим осјећањем били су лакојени сви млађи официри.

У новој уставној ери моћи ће се употребити толико снаге народне, које су до сада биле латентне. Млађи интелигентни нараштаји наћи ће отворено поље рада да развију своје умне и моралне способности. Сви су млађи официри жељни реда и вољни су да држави даду оно што најбоље имају. Но њима је велика дужност да земљу поведу путем напретка, на славу падишаха, на добро домовине.

Да не би те снаге пропале, најбоље је да се пуно препнућа приону раду. У раду ће се чинити снага, радом се иде напријед.

Сва већа мјеста треба дати млађим официрима, који су васпитани по европски. То ће им омиљети службу и корисно ће послужити отаџбини.

У војну службу треба позвати грађане свију народности. Треба искоријенити да само Мухамеданац може бити војник. Тиме ће се народна одбрана ојачати и олакшати служење у војсци, јер ће нови нараштаји пристизати сваке године и они ће одмјенјивати изучене и опробане војнике.

Са техничким васпитањем треба ићи напред и морално васпитавање војника. Треба га научити да му је прва дужност да брани пријестол и отаџбину.

Треба сву своју снагу посвећити исхрану војске.

Нарочито се треба клонити ранијих навика у погледу унапређења официра: гу се треба руководити искључиво способношћу и спремом, па тек осталим разлозима.

Нарочито би требали да се клоне политике и политичких демонстрација. Официр је за касарну, а не за говорничку тријину.

Тако ће младо-турски покрет уродити корисним плодом и оживјети народност, ојачати њену моћ. Он има довољно снаге у себи, да буде од користи отаџбини.

Српство

Трговински уговор. Између Србије и Аустро-Угарске потписан је трговински уговор и већ је ступио у жињот.

Опште помиловање. Како доноси листови, у Србији ће бити опште помиловање свију политичких криваца, као год и оних официра, који су осуђени због познате крагујевачке афере.

Забрањени листови. За Хрватску, Славонију и Далмацију забрањени су сада листови „Политика“, „Правда“ и „Трговински Гласник“.

Избори за далматински сабор. За далматински сабор ће се избори вршити овако: 25. октобра бираће сеоске општине 20 посланика; 28. бираће градске општине 8 посланика, као год и 3 посланика за градске коморе, а 31. бираће 10 посланика они што плаћају већу порезу.

Траже устав. Из Сарајева јављају, да су Срби послали делегацијама меморандум, у коме су тражили за Босну и Херцеговину устав, али без анексиије.

Словенство

С. Ријека и Опатија. Ради се на томе, да се Сењска Ријека веже и електричном жељезницом са Опатијом—Абашијом.

Колера у Москви. Из Русије јављају, да се у Москви појавила колера, од које је сада само једно лице оболело.

Јубилеј Вараждина. До године ће се навршити седам стотина година од како је варош Вараждина постао слободан град, те ће том приликом бити свечана прослава.

ПРОСВЈЕТА

Не прима ученице. Управа гимназије у Сријемским Карловцима ријешила је, да не прима ученице ван Карлована у гимназију.

Учитељски Дом у Врњцима. Како број оболелих учитеља и учитељница стално расте, а успоставило се, да је за њих најбоље лијечење у Врњачкој бањи у Србији, то су се српски учитељи ријешили да подигну у тој бањи Учитељски Дом. Из апела, који су они упутили свима учитељима у српским земљама, види се, да они то мисле постићи на овај начин: да се од учитеља и учитељница из свих српских крајева оснује друштво за подизање дома; друштво да је удioniчко или акционарско; акције да су од 50 динара; да уплата буде недељна или мјесечна и да од удјела зависе права чланова. Поставља овог друштва раде се, али како треба одмах да се изврши куповина земље, то су овим анелом позвани сви учитељи да најдале до 10. септембра положе најмање по 50, 100 или више динара Учитељском Друштву у Биограду, те ће им се дошпије акције издати.

Младо-турски покрет

Од како је у Турској прокламован устав и од како је заведено ново стање, протекло је знатно времена, па опет иде све по старом Турска је у опом истом стању, у каквом се налазила у почетку уставног живота. Изгледа, да се Младо-турци нијесу надали да ће брзо успијети, те се и нијесу приправљали да даљи развој. Ако је до манифестација, веселја и теревенки — било је доста. Сада је веома нудно стање. Оно се још не види. Чињеница, што их имамо, гласе:

Младо-турски проглас. Младо-турцима се досаднио теревенке. И они су почели да увиђају, да ће се, ако се у започетом правцу настави, њихова уставност проиграти. Зато су упутили на народ у турској царевини проглас, у коме упућују народ да гледа своја посла и да се од сада не мијеша више у државне послове. Они налазе, да ће стаљожанање у земљи најбоље постићи тако, ако се буде оставило властима, да раде саме.

Српска демократска лига. У Турској је образована српска демократска лига, која је сада саставила ма-

нифест и упутила га народу. Тај манифест су потписали најугледнији Срби из Ст. Србије и Македоније. Он гласи:

„Одрнимо се досадање револуционарне организације, увјерени, да недавно извојени устав чини јак основ и пружа довољно гаранције за развој наше отоманске отаџбине. С тога смо пошлели делегацију на пут, да се ујединене отоманске царевине и одбрана њена противу сваког непријатеља. Пут, којим ћемо то постићи, јесте заједнички рад са свима отоманским грађанима без разлике вјере и народности“.

Бугари и Грци.

Петрпедљивост између Бугара и Грка и послје прокламовања уставности није ништа мања. Бугари се жале на Грке како интригају и како хоће, на штету њихову, да учврсте свој престиж. Грци се опет жале на Бугаре како нијесу искрени и како би хтјели и нове прилике у земљи да изиграју и да се њима користе. Због тога је раздор међу њима појачан.

Њихова петрпедљивост најбоље се испољила ових дана, када су Бугари дошли у Цариград да честитају Турцима проглашење уставности. Цариградски Грци су ову прилику употребљивали да се оборе на Бугаре, те су сви грчки хотелијери у Цариграду одбили, да приме Бугаре. Том приликом је у Пери дошло и до отворена сукоба између Грка и Бугара.

Султан као уставни владар.

Султану као уставном владару нема се шта замјерити. Напротив, он сваком даном приликом тежи да се истакне као владар, који је потпуно задовољан. Он потпомаже Младо-турке, обећава им потпору и труди се да што више задобије љубав народа и војске.

Султан ће о своме тронку подигнути зграду за парламенат, обрекао је да ће повећати флоту, измирило се са свима причевима, са Младо-турцима се врло лијепо оиходи и т. д. Па и сами причеви, синови султанови, не одвајају од оца. И они, исто тако, излазе у народ, обилазе поједине установе и испољивају своје задовољство што се до новог стања дошло.

Незадовољници Младо-турци.

Турском уставношћу нијесу задовољни многи елементи у Турској, а то је задовољство узело још јаче размјере од како се у Цариграду десило велики пожар, који је проузроковао огромну штету. Незадовољни новим стањем многи тај пожар искоришћују као угодно средство противу новог стања. Простом свијету прича се како тај пожар није ништа друго него казна Алахова, који се на правосјерене ражљутно што хоће да се изједначе са баурима и што се одричу од својих предака. Лакотврени свијет вјерује тим гласовима и стао се да буни против новог стања, сматрајући да је одиста оно узрок пожару и да ће им оно бити од штете.

Исто тако буне се и Арбанаси, те ни један од њих, што се налазе у царској гарди, није хтио да положи заклетву на устау.

Младо-турци који и иначе имају огромне послове, напустили су се сада у забуну, плашећи се, да незадовољници не преовладају и њихову тековину не униште.

Предаја Порт-Артура

ОПУЖНИ АКТ

с руског преводи
капетан **А. В. Саичић**
учесник руско-јапанског рата

(наставак) (8)

Овине изложене односно права команданта тврђаве у наредби изјављенима Његовом Императорског Величанства на Далеком Истоку од 12. марта 1904. год. број 239, није било ништа напоменуто, на основу чега је генерал-лајтант Стесел и по осувицу полковника војска у реон тврђаве остао и даље њеним највишим начелником. Подједнак изјавишта заповједника тврђаве, генерал-лајтанта Смирнова, генерал-штабнога потпуковника Гурва и вилетана Одницова, изјавила су код команданту тврђаве мајжурске армије, генерал-ађутанта Куропаткину, да ће генерал Стесел моћи одговорити својим задацима, што је генерал-ађутант Куропаткину а по саглашоњу намјесника дало повода, те је примом депешом од 5. јуна 1904. год. поштом од 17. истог мјесеца а најпозње и писмом од 19. јуна, наредио генералу Стеселу, да преда командовање тврђаве Порт-Артура њеном команданту, а он да се поврати у мајжурску армију путем којим сам изабере. Попије више означених депеша биле

су ради знања упућене и команданту тврђаве, по овај их није добио? Телеграм су били послани преко градова Чифу и Никова, по преко кога су послани није изијесно.

Генерал-лајтант Стесел, заповјест команданту мајжурске армије, да преда командовање генерал-лајтанту Смирнову и да напусти Порт-Артур, није испунио, по је 21. јуна послао генерал-ађутанту Куропаткину писмо, у којему га је молио да га остави у тврђави на њеном положају, једновремено истичући себе душој одбране и доказујући, да му је немогуће предати командовање. Пошље тога добијенога писма, од стране генерал-ађутанта Куропаткина није било даљих покушаја, да се генерал Стесел поврати, по је пошљедњи и даље остао главнијем руководиоцем одбране тврђаве до предаје исте Јапанцима.

Питани при изјављењу опужени генерал-лајтант Стесел, што му је дало повода, те је поступио протину наређења начелства и и задржао да себе командовање тврђавом Порт-Артура, објаснио је, да он од генерал-ађутанта Куропаткина није добио депешу послате му 5. и 17. јуна, а писмо од 19. примом је; па то је писмо он 21. јуна одговорио, да је њему у то вријеме било трудно напустити Порт-Артур, наводећи, да би његовијем напуштањем проузроковао рђав утицај на војску и њеном најбољем помоћнику генералу Фоку, Кодратенку и Никитину. Не

добивши на своје није одговорио, а неколико дана пошље овога у мјесцу августу и септембру од генерала Куропаткина добијао је више телеграма, у којима је за многобројне бојеве изражавало лично њему и војеним благадариошћу он, генерал Стесел, био је тирдога мишљена да је његов позив препричан.

У прилогу к генералу Стеселу од 21. јуна било је паражено, да је генерал Стесел лично неколико пута молио намјесника, дозволити му, док је још било могуће, повратити се у корпус, јер је генерал Куропаткин све крпјеже сматрао, да је неопходно потребан његов одлазак на тврђаве, те је он генерал Стесел сматрао за своју дужност, употребити све снаге, ради испуњења тога захтјева, по намјесник га је неистрпано одбијао.

Доказима гитаних сведока доказано је шљдеће:

Потпуковник Гурва и вилетан Одницов потврдили су, да је командант тврђаве генерал Смирнов пропоруочио им, да саопште команданту мајжурске армије, а првоме од њих и намјеснику у тврђаву које постоји међу генералима Смирновом и Стеселом ушледе тога, што се генерал Стесел мијеша у послове команданта тврђаве, а у исто вријеме командант мишљена к генералу као о човјечу плашљиву и неспособну управљати реоном одбране; ону поруку они, потпуковник Гурва и вилетан Одницов, испунили су; при 17. марта, а други 4. јуна.

Генерал-ађутант Куропаткин посредничко је да је први телеграм о предаји командовања у тврђави њеном команданту, била послата генералу Стеселу 5. јуна још кад је пристајинице Никова било у нашијем рукама, и наши су чиновници одлазили из Порт-Артура у Никово и обратом од 12. јуна, са осућањем од Јапаница мајжурске армија била је одјељена од Порт-Артура, и сачињена су између њих била само случајна. К њему, којим је генерал Стесел одговорио, генерал Куропаткин односно се са повјерењем, у него пријеме изјављенима о садражини намјесника, пошље чега није више захтјевао о одласку генерала Стесела, који је, као што доказали дошпије догађаји, оправдао оставио његов у тврђави, дјесујућа сложио к генералима Кодратенку и Фоку, чим се потврдило, да влада са неопходним ауторитетом. Остања генерала Стесела у Порт-Артуру потпуно је одобрено и намјесник, пријављују, да је повратио генерал Стесел у армију пошље губитка града Никова немогуће.

Генерал-ађутант Александер изјавио је, да је 3. јуна 1904. год. ушледе његовога писма добио телеграм од адмирала Ватсота с не-пријатнијем садржињем о генералу Стеселу, о чему је одмах саопштио генералу Куропаткину изражавјући у исто вријеме садржаност, да се опозове генерал Стесел на Порт-Артур. У исто вријеме генерал-ађутант Александер изјавио, да му о потпуности пошљу генерала

Буле за слободу

И буле су устале противу угњетавања. Оне су држале збор, да протестују противу тога што се држе у ропству. На збору је био велики број жена, од којих су многе биле обучене европски. Збор је њихов држан на отвореном простору. На средини пољане била је подигнута трибина, са које је држала говор председница Мабинег Хамсум, изјашњавајући се противу досадањег живота була и тражећи да им се да слобода, како би се и турске жене изједначиле са женама у просвјешћених народа, гдје није женски пол подијељен и гдје су потпуно изједначене са мушким. Свој говор она је завршила ускликом: „Доље харем, доље ропство! Живјела једнакост!“ Оне су ријешиле да им ти усклици буду девиза и да се боре за своја права. Равнодушно се са збора, бурним манифестацијама није било краја.

ПИСМО ИЗ БОКЕ

Ради знања и чистине.

Грба, 20. августа

Г. Уреднице!

Ваш цијењени лист „Цетињски Вјесник“, онамо код нас чита се са особитим задовољством. Нас ће те за много обвезати, ако ове наше искрене осјећаје у вашем уваженом листу изволите доносити, за које вам унапријед најсрдније захваљујемо.

Од неког времена извјесне новине не престају жучно напасти — управо рећи — такмиче се, ко ће између њих, да боље измисли најкриве клевете противу садањег стања у Црној Гори.

У опште мислило се, да је штамни свети задатак, да осуди оно, што је за осуду, а да похвали оно, што је похвале достојно. Данас је то у већини случајева на жалост постало обротно.

Поводећи се један за другим извјесни листови, пишући о Црној Гори, нимало се не устручавају њено унутрашње, а и спољашње стање представљати у најкривим бојама.

Да тако непатриотски поступају противу садањег стања у Црној Гори сврха им је, да тијем што више нахуде угледа ове јунаштва прослављене српске земље, и да тијем што боље компромитују њеног Узвишеног и многозаслужног Господара. Неблагодарност велика — Појана врла жалосна!

Овако тенденциозно извртање истине и злонамјерно оближење реалних факата, отворено карактерише ону познату кампању што стоји око оних листова недостојних.

У колико смо пажљиво пратили све што се потоњих дана противу Црне Горе писало, потпуно смо се увјерили, да познати злогласни листови од многих клевета не поштеђеше ни Томановићев кабинет. Они му између осталог злонамјерно подметнуше: да је набавио бомбе за преврат у земљи, да тијем тобож фалсификатом обори своје унутрашње политике противнике; да је пријекијем судом неправедно дао осудити оне, којима као бјагаи да је подметнуо анархистички злочин и издајство домовине; да је довео до раздора званично Србију и Црну Гору; да је терористички посту-

пао у земљи, и т. д. и т. д. Неки непатриотски југословенски листови, ни на овим отвореним истинама и злонамјерним подвалама не хтједоше се зауставити. Они се безобзирно усудише нападати и неприкосновену личност Узвишеног, мудрог и многозаслужног Господара Црне Горе! Продани писци око тих листова у својој залудности забораваше на велика дјела Књаза Николе. Између многога осталог они забораваше, да је Књаз Никола проширио границе Црној Гори; да је у свему културно унаприједило своју јуначку земљу, и да јој је у иностранству угледа подигао.

Кад велика дјела Књаза Николе упоредимо са онијем што се противу овог највећег Србина нашло, мора да нас дубоко душа забоди. Овакви дубоки бол мора да осјећи свако поштено српско срце.

Наша је жалост у толико већа, што ми Бокелји по географском положају стојимо у непосредној близини с братском и драгом нам Црном Гором, те са те стране ми имамо позитивних доказа о добротинствима, која је Књаз Никола чинио и свећер чини својим милим Црногорцима. Само онај, ко нема срца и душе, онај ко нема хришћанског осјећаја, ко нема српског патриотизма, тај се само може занјети, да игнорише велика дјела Књаза Црногорског.

Сви они напади, који се противу мудрог владара Црне Горе злонамјерно чине, не могу помрачити Његова славна дјела. Историја достојно ће оцијенити свачија дјела.

Али, између осталог нас Бокеле мора бољети то, што је лист „Бокка“, који у Котору, као центру бокелског приморја излази, узео учешћа у незаслуженим нападијима противу садањег режима у Црној Гори, односно противу оне висте земље, која је вазда, као прави понос на част и дику Српству служила и једнако служи.

Ова наша непријатност не потијече од тога, као да се бјигмо, да би она неко ректност „Бокет“, противу Црне Горе могла истој нешто наудити, не, то није, ми се тога не плашимо, него само жалимо што се најбоље оних око листа „Бокет“ дуго огрејешила о традиционалне везе нас Бокела с Црногорцима. Ми Бокелји врло добро познајемо и прошлост и садашност председника садањег Владе у Црној Гори, Д. Дра Томановића. Познајемо његову поштењу душу, бању нарав и његову способност, те не можемо замислити, да је он могао сада постати терориста, као што би му то извјесни листови, а особито „Бокка“, тенденциозно хтјели подметнути. У колико нам је познато, кабинета г. Томановића састављен је од младих, образованих и напредних људи, који и по спреми и по карактеру достојно могу заступати високе положаје на којима су. — Истина, међу њима један је од старих људи с мање науке и спреме, али како се о њему у опште говори, богат је искуством и одличним поштењем, а особито добар администратор, те му ништа не оскудјева, да може достојно и са коришћу вршити повјерену му тешку дужност. С погледом на овакво стање ствари, ми Бокелји с врло малим изузетком не можемо дијелити мишљење листа „Бокет“ у ономе у колико тај лист напада кабинет

г. Дра Томановића. Извјесни редактори око „Бокет“ својим пискарењем противу Црне Горе, неће ни најмање користити довијети онтог српског ствари, а без сумње нама Бокелјама хоће учинити моралне штете; јер тијем слабе историјске везе, које су вјечно везале Бокелско Приморје са Црном Гором.

Нас Бокеле никакве природне границе не дијеле од братске нам Црне Горе. Једна страна постојног Лоњена наслоњена је на пригорскоме, а друга на бокелскоме земљишту. Хиљаде породица пригорских и обратно толико исто породица бокелских, узјамно женидбом и удајбом вијековима везане су, па се тако исто и данас вежу крвним сродством једни с другима. Осим овога фамилијарног пријатељства историске традиционалне везе, између Црногораца и Бокела још од памтљивека вазда су се обије стране чврсто подржавале.

Бокелјама су са Црногорцима заједно и у раговима и у весељу вазда учествовали почев од Царева Лаза, па све до наших дана. И потоњег црногорско-турског рата, ми смо Бокелји сви листови били пошлани, да заједно с браћом Црногорцима рагну срећу окушамо, али нам то из политичких обзира спријечи висока влада, под којом смо. Но свакојачко, нећу се удалити од истине кад речем, да ни једна већа битка потоњег црногорско-турског рата није учињена, а да у њој није учествовао по који син нашег бокелског приморја.

Овако држање Бокела према Црној Гори вазда је наилазило милостивог одзива и признања од стране Славних Господара и Узвишенога Дома Петровића према Бокелјанима, а такође находило је и братске љубави код вазда драги нам Црногораца.

Овако стање ствари било је и пошљедицом, да синови Бокелског Приморја у Црној Гори нијесу били сматрани као странци, него као своји са свима правима урођених Црногораца, и у таквом смислу они су у Црној Гори могли дошћивати и до високих државних положаја, као што их милостиво Књаза Николе на таквим високим положајима и данас видимо.

Ми, за много жалимо, што оне вруће главе око „Бокет“ мало боље не промислише, кад оно писаше противу Црне Горе, и што мало више рачуна не поведоше о вјековним односијима између Црне Горе и бокелског приморја, јер да су, не хоћаху себе и нас онако изложити опасностима.

Да се ми Бокелји не солидарисемо са онијем, што је лист „Бокка“ писала противу Црне Горе, довољно је, да као јасан доказ у потврду тога напоменемо ону значајну изјаву, коју нам је одлични сарајевски и народни посланик г. Ђуро Вукотић у једном броју овогodiшњег „Дубровника“ дао публицирати. Та његова изјава је за сваког наметног човјека допљна и о томе је излишно трошити ријечи.

Да се као Србин Бокелј одужим српскоме осјећају, нашао сам за прилиходно да ово напишем — ради знања и чистине.

Ако буде потребно, вратићемо се поново на ову ствар нарочито, али држимо да до тога неће доћи.

Грљанин.

Поглед по свијету

Једна сензација

Из Беча је пуштена једна сензација. Пуштамо је курјозна ради: „У војничким круговима много коментарише сензациона вијест о појачању војничких посада на југоистоку монархије. Говори се, да ће бити појачане посаде у Сарајеву и Плевљу; официри, који су на одсуству, да су позвани да дођу на дужност; а онима што су добили, да им је сада одузето. Официрске породице позване су да поднесу извјештаје о својем покућанству.

Некад и сад

Председник мађарског парламента, Јулије Јуст, који је један од најглавнијих мађарских политичара и чланова независне мађарске странке доживио је сада нешто, чему се никако није надао. Доживио је да га његови бирачи осрамоте и да му окрену леђа. Има већ двадесет година како га у округу Мако бирају за посланика, а у самој нашој је изабран за почасног грађанина. Али то повјерење Јуст није умно да сачува и поштује, те су му се бирачи дуго освјетили. При избору за општински одбори Јуст се био са својим пријатељима политичким кандидовао, али нико од њих не би изабран, јер бирачи не хтједоше чути за њих.

Енглеска, Русија и Француска

У Мариенбаду био је састанак енглеског краља, руског министра спољних послова Извољског и француског министра председника Клемансоа. Састанак њихов био је чисто политичког значаја. Расправљало се о најновијим политичким приликама, а нарочито о Балкану. Било је говора о Турској о реформној акцији и о балканској жељезници. Како листови доносе, ријешено је на томе састанку да се питање на трансбалканској жељезници одложи, а са тиме и питање о санџачкој жељезници, остављајући подизање ових жељезница за доцније. Како Русија, Француска и Енглеска важе као најглавније чиниоци у међународној политици, то ће и ријеше њихово бити од велике важности, те се може као поуздано рачунати, да је за сада питање о балканским жељезницама одложено.

Дневне новости

Отпутовала на Крушевац. Њено Краљевско Височанство Књагиња Милена отпутовала је на Крушевац код Њихових Височанстава Књаза Мирка и Књагиње Наталије.

Отпутовали у Француску. Прекјуче су отпутовали у Француску г. бригадир Јанко Вукотић, капетан П. Мартиновић и поручник Б. Врбица, да на позив француске владе, као изасланици наше владе присуствују на великим јесеним маневрима француске војске.

Одликован. Његово Краљ. Височанство Књаз Господар благоволно је одликовати сенатским грбом г. д-ра Станка Матановића, управника Болнице Данило I. на Цетињу.

Стесела није генерал Куропаткин рапортирао, по на против није предлагао да би у тако важном походу могло бити намјерно. Он генерал-ађутант Алексијев, признаје себе кривцем због његове непажње у том случају.

Бивши начелник штаба утврђеног реона, генерал-мајор Геје потврдио је, да је депешу генерала Куропаткина од 5 јуна дешифровао оп, и да је иста поштом дешифрована била предата генералу Стеселу.

Напошљетку, по ријечима генерал-ађутанта Смирнова, оп није добијао никаквих телеграма од генерала Куропаткина о предавању њему командовања у тврђави.

IV

О раду генерал-ађутанта Стесела у Порт-Артуру

Заповијешћу Намјесника Црног Императорског Величанства на Далеком Истоку, од 12. марта 1904. год. № 239, из којих су биле намјерене законске одредбе о управљању тврђавама, као и односно командовања међу начелником утврђеног квантунског реона, генерал-ађутантом Стеселом и командантом тврђаве Порт-Артура, генерал-мајором Смирновом и дјелокруг права пошљедњег. Таква намјера није могла, а да се не одазове и на дужност означених лица као и на карактер истих. Ради слоге и правилности извести у Порт-Артуру а његовим крајевима, Намјесник је својом заповијешћу

од 14. априла 1904. год. № 339, утврдио к неуклањеном успуљивању шљедетег:

1) Пошто унутрашњи поредак у тврђави и њеном кругу (од Сјао Бидао, до луке 10 бродова) по проширења о тврђавама, подржао се влашћу команданта тврђаве и налазе се на његову одговорност, то мјесна администрација, градека полиција и чинови надзора пограничне страже, на основу тачке 77 унутрешњег о управљању тврђавама, поступају у потпуно његову подчињеност, као и испуњавање свију његових заповијести.

2) Односно удаљивања из тврђаве непоузданих ставовника и прекидања сносја са лицима изван њих, на основу тачке 79 и 80, команданту припадљиво искључиво право, као и о разријењу пребивања у граду, а тако и на исти начин и удаљивања из њега онијех лица, за које се би увидјело, да непохоно пребивање у предјелима реона тврђаве није ни од какве потребе, а и задржавање лица, у којих би се најмање поумисљало.

3) Њему припада и право разријења уласка лица у град и која нијесу појничког значаја, а тако исто превратити напуштање града лицима, чије пребивање у тврђави сматра се неопходним и корисним (као запатлија, мајстора и т. д.)

4) Павоз из града и реона тврђаве ма каквих предмета или предмета, може бити само по одобрењу команданта тврђаве.

5) Општи санитарни надзор у предјелу гра-

да и тврђави повјерава се команданту тврђаве.

6) Устава цијена за припремање хране и у опште свију производа прве неопходности (као: фуражи, дрва, угља и т. д.) остављају се на његову увијашност.

На некада бившега команданта тврђаве Порт-Артура, генерал-ађутанта Смирнова, види се, да је она заповијест била падала ушљед рапорта лица грађанског управљења генералу Алексијеву, због мијешања генерал-ађутанта Стесела у дјелокруг повјерене им дужности, ушљед чега се порабљао неспоразум, који је био на штету свијема послонима у граду. Не гледајући на заповијест № 339 и одлазећи мијешања из Порт-Артура, узјамни односији три највиша престаника власти у Порт-Артуру — начелника утврђеног реона генерал-ађутанта Стесела, команданта тврђаве генерал-ађутанта Смирнова и припово дужности грађанског комесара квантунске области и предједника градеког савјета потпуковника Бершинина, не само што нијесу поседали нормални, по су се истекли погоршали.

По некада бившега начелника штаба тврђаве Порт-Артура, пуковника Аносова, генерал-ађутанта Стесела проумислио је више ошачу наредбу № 339 у томе смислу, да је та наредба издата с намјером, потврдити команданту тврђаве припадљиве му дужности и што власт која припада млађему —

припада само по себе и старијему начелнику. Тај свој поглед, генерал-ађутант Стесел некад био је потпуно опредјелено у посљу генералу Смирнову поводом једног случаја, кад је он свиједок пуковника Аносова, апелујући на наредбу 339, није разријешено једноме официру извоз из Порт-Артура предједљених производа. — Руководићи таквијем погледом, генерал Стесел дошћије се није стјешњавао публично гонорити, да је он увијено командант.

Питаши свиједок генерал-ађутант Смирнов и потпуковник Бершинин, повлазила су сваки посебно, па читави ова случајева мијешања генерал-ађутанта Стесела у предло пажљивнијех права и дужности, као и у извјешљавању њиховијех наредба и игнорисања истих. Да би се уједино тај разнолики фактички материјал, о раду генерал-ађутанта Стесела, може се подијелити у двије главне категорије факата и то: мијешање његово у послове грађанске управе Порт-Артура и не узимања ња интереса пошљедње и потчињеног му пуковничтва.

Прва из наведених категорија дијели се дошћије на шљедња одјелача:

(наставља се)

